

گزارش تحلیلی فدراسیون خبرنگاران افغان در تبعید

دو سال تمام از سقوط نظام جمهورییت درکشور میگذرد و طی این مدت ما شاهد بودیم که در تمام ساحات حیات اجتماعی کشور تغییرات پدید آمد.

زنده گی مردم توسط نظام طالبان دستخوش آشوب شد و توده ی کثیری از آنها مجبور به ترک خانه ، کار و زنده گی شان گردیدند.

برگشت طالبان و حاکمیت دوباره نظام آنها مصایب بیشماری را درکشور به ارمغان آورد ، دروازه های مکاتب و موسسات تحصیلات عالی به روی دانش آموزان و دانشجویان بسته شد ، زنان خانه نشین شده برفعالیت موسسات ملی و بین المللی محدودیت های وضع گردید.

فعالیت رسانه ها درکشور محدود گردیده ، اقدامات خشونت بار طالبان در برابر کارمندان رسانه ای و خبرنگاران باعث شد تا عده کثیری از ژورنالیستان ازکشور فرار نمایند و خبرنگاران که درکشور باقی ماندند ناگزیر شدند زیر شلاق طالبان سرتسلیم فرود آورده و بروفوق مراد آنها کار کنند .

آزادی بیان و حق دسترسی به اطلاعات که در بیست سال گذشته طور نسبی درکشور شکل گرفته بود ، در نظام طالبان مفهوم و معنی خود را ازدست داد ، چون دو سال است که دیگر پدیده به نام آزادی بیان درکشور نفس نمیکشد.

پس از سال ۲۰۰۱ یعنی سقوط دور قبلی حکومت طالبان ، کار رسانه ای درکشور رشد چشمگیری قابل ملاحظه داشت ، طوریکه میشد از آن به عنوان بزرگترین دست آورد حکومت جمهورییت یاد کرد ، ولی عمر این دست آورد کوتاه بود و با مسلط شدن دوباره طالبان درکشور این دست آورد به باد فنا رفته و از بیخ و بنیاد درهم شکسته شد.

پس از شکل گیری حکومت موقت ، بعداً حکومت انتصابی و انتخابی برای فعالیت رسانه های آزاد بستر سازی فوق العاده صورت گرفته بود و تا ختم نظام جمهورییت تعداد رسانه های فعال درکشور به عدد ۵۹۷ رقم میخورد.

ولی پس از سقوط نظام جمهورییت فعالیت پنجاه فیصد این رسانه ها نسبت مساعد نبودن شرایط کاری ، چالش های اقتصادی ، سیاسی ، اجتماعی ، فرهنگی و تهدید طالبان متوقف گردید.

با توقف کاربری از رسانه‌ها در مرکز و ولایات کشور تعداد زیادی از خبرنگاران و کارمندان رسانه‌ای وظایف شانرا از دست داده ناگزیر به ترک وطن شدند و این مساله بر فعالیت جامعه رسانه‌ای کشور تأثیرات مخربی گذاشت.

در دو سال گذشته پنجاه درصد از تلویزیون‌ها، چهل و هشت درصد از رادیو‌ها، شصت درصد از خبرگزاری‌ها و هشتاد درصد از رسانه‌های آنلاین فعالیت شانرا متوقف ساختند. شرایط نا‌باب و محدودیت‌های وضع شده از سوی طالبان بر کار رسانه‌ای باعث گردید که برخی از رسانه‌ها در کشور بر فعالیت کاری شان محدودیت وضع کنند و دست به خودسانسوری زنند. این مساله تأثیرات سوء بر روال کار خبرنگاری و فعالیت رسانه‌ای در کشور داشته است. خودسانسوری در رسانه‌ها باعث شده تا طالبان به دور از نظر جامعه جهانی و کشورهای حامی آزادی بیان با دست‌باز در برابر رسانه‌ها و خبرنگاران عمل نمایند و محدودیت‌های شانرا بر کار رسانه‌ای در کشور بیشتر سازند.

اکنون وضعیت به گونه‌ایست اگر خبرنگارو یا یکی از کارمندان رسانه‌ای از محدودیت‌های وضع شده پا بیرون کشد با عکس‌العمل تند و خشمگین طالبان روبرو میشوند.

خبرنگاران در افغانستان بخاطر پوشش واقعات روز با چالش‌های جدی امنیتی و مصوونیتی روبرو اند. در نظام قبلی نیز بیشترین چالش‌ها از جانب طالبان متوجه حال خبرنگاران بود، طوریکه در بیست سال گذشته، جامعه رسانه‌ای کشور ۱۵۰ خبرنگار را در جریان واقعات و حملات مختلف طالبان و داعشیان از دست داد که از این میان بیست تن شان در دو سال اخیر قربانی حملات طالبان و داعشیان گردیده اند. مساله تهدید از سوی طالبان و گروه‌های تروریستی حامی آنها یکی از چالش‌های بزرگی است که اکنون نیز دامنگیر خبرنگاران بوده و به شکل یک خنجر تیز بر سر آنها سایه افکنده و آرامش فکری را از آنها گرفته است.

طبق آمارگرد آورده شده فدراسیون خبرنگاران افغان در تبعید، تا سقوط نظام جمهوری در پانزدهم اگست سال ۲۰۲۱ به تعداد ۱۱۸۵۶ تن خبرنگارو کارمندان رسانه‌ای زن و مرد در رسانه‌های مختلف کشور مصروف کار بودند.

از رقم آرایه شده ۷۷۴۶ تن به عنوان خبرنگارو ۴۱۱۰ تن در بخش‌های دیگر رسانه‌ها مشغول کار بودند.

باید واضح ساخت که در ترکیب رقم ذکر شده ۲۱۳۸ تن را خبرنگار زن و ۵۶۰۸ تن را خبرنگار مرد تشکیل میداد.

نسبت توقف کاربری از رسانه ها در کشور، تعداد زیادی از خبرنگاران و کارمندان رسانه ای به کارهای غیرمسلکی رو آورده و شماری هم راه مهاجرت را در پیش گرفته از کشور بیرون شدند. اکنون در هفده ولایت کشور کارمندان زن در رسانه ها فعالیت ندارد، در برخی از ولایات که زنان در محدود رسانه ها مصروف کاراند شدت عمل طالبان و محدودیت های وضع شده در برابر آنها به پیمانه است که زنان حق اشتراک در مجامع و محافل را ندارند.

خبرنگاران و کارمندان زنانه رسانه ها در محافل و روز های مناسبی در اتاق ها و مکان های جداگانه قراردادده میشوند تا فقط صدای سخنرانان را از طریق بلند گو بشنوند و بس. طبق آمار بدست آمده اکنون در افغانستان ۲۰۰۰ تن به عنوان خبرنگار در رسانه های مختلف مصروف کاراند که از این میان فقط پنج فیصد آنرا خبرنگار زن تشکیل میدهد.

خبرنگاران بخاطر دسترسی به اطلاعات با منابع دچار مشکل اند و در بسا از موارد حکومتی از دادن اطلاعات به آنها خودداری میورزند و این مساله کار خبرنگاران را در کشور با چالش های جدی روبرو ساخته است.

سرکوب خشمگینانه خبرنگاران مثل بازداشت، شکنجه، افگندن به زندان، تحقیر و توهین از سوی اداره استخبارات طالبان در کشور همچنان ادامه دارد و ده ها خبرنگار طی دو سال گذشته به بهانه های مختلف توسط این اداره بازداشت و شکنجه شده اند.

گراف خشونت طالبان در برابر خبرنگاران به مقایسه سال ۲۰۲۱ و ۲۰۲۲ در سال روان تشدید یافته و حداقل چهارده خبرنگار و صاحب امتیاز یک رادیو اکنون نیز در قید طالبان بصر میبرند که از سرنوشت آنها اطلاعی در دست نیست.

در ماه اپریل سال روان ما شاهد انفجاری در ولایت بلخ بودیم که در آن ۲ خبرنگار جان باخته و ۹ تن دیگر جراحت برداشت.

وضعیت پیش آمده و عملکرد تند طالبان در برابر خبرنگاران نگرانی های را در بین جامعه رسانه ای کشور بار آورده و این مساله باعث شده تا بستر برای رکود کار رسانه ای در کشور هموار گردد.

تشدید عمل تخریب کارانه طالبان در برابر خبرنگاران و کارمندان رسانه ای با گذشت هر روز بیشتر شده می‌رود و این امر کارو فعالیت خبرنگاران را ضعیف و محدود ساخته است .
با مشاهده وضعیت جاری از فعالیت رسانه ای و خبرنگاری در کشور در آینده احتمال بسته شدن رسانه های بیشتری متصور است .

طوری که از شمار ۵۹۷ رسانه در سطح کشور اکنون ۳۸۴ رسانه آن فعالیت کاری داشته و ۲۱۳ رسانه غیرفعال میباشد .

فعالیت رسانه ها با تفکیک نوعیت آن قرار ذیل است :

از ۱۳۱ تلویزیون راجستتر شده در کشور ۸۳ تلویزیون فعال و ۴۸ تلویزیون غیرمیباشد .

تعداد رسانه های صوتی ۳۵۱ رادیو بوده که از این شمار ۲۴۶ رادیو فعال و ۱۰۵ رادیو غیرفعال میباشد .

تعداد مجموع رسانه های چاپی در سرتاسر کشور به ۵۹ نشریه میرسد که از این شمار ۲۴ نشریه فعال و ۳۵ نشریه غیرفعال است .

تعداد آژانس های خبررسانی در کشور به ۵۶ رسانه میرسد که از این شمار ۳۱ آژانس فعال و ۲۵ آژانس غیرفعال میباشد .

زندگی دشوار خبرنگاران افغانستان در ایران

پس از سقوط نظام جمهورییت شمار زیادی از خبرنگاران نسبت تهدید های بلند امنیتی و ترس از آزار ، اذیت و شکنجه طالبان از راه های قانونی و غیرقانونی برای ادامه حیات و زنده ماندن به ایران فرار نموده اند .
در جریان دو سال گذشته هیچ نهادی حامی رسانه ها سری به این خبرنگاران نزده و به مشکلات آنها رسیدگی و توجه نکرده اند . چون ویژه های تعداد زیادی از این خبرنگاران ختم شده و برخی از آنها اصلاً ویژه ندارند .

با آنکه خبرنگاران مقیم ایران بارها ضمن اصدار نامه های انفرادی و جمعی مشکلات شانرا با برخی از نهاد های بیرون مرزی حامی رسانه ها شریک ساخته اند ولی از جانب هیچ نهادی به آنها پاسخ مثبت داده نشده است .
خبرنگاران افغان مقیم ایران در حالت بی سرنوشتی ، بیکاری ، چالش های اقتصادی ، اجتماعی و خطر دپورت شدن روبرو اند .

به دلیل نداشتن اسناد قانونی اکثریت این خبرنگاران به گونه مخفی در بعضی از شهرهای ایران زندگی می‌کنند و نمیتوانند نسبت محدودیت های وضع شده پولیس این کشور برای تامین مایحتاج زنده گی خود طور آزاد کار کنند، این حالت آنها را دچار افسرده گی های شدید ذهنی و روانی ساخته و این مساله به دور از امکان نیست که برخی از خبرنگاران و اعضای خانواده های آنها زیر فشار و چالش های روانی ، اقتصادی و اجتماعی به اعتیاد ، فروش اعضای بدن و خودکشی رو بیارند.

زندگی دشوار خبرنگاران افغانستان در ترکیه

پس از دگرگونی اوضاع کشور در پانزدهم اگست سال ۲۰۲۱ حداقل بیست تن از خبرنگاران به دلیل وضعیت پیچیده و دشوار شدن زنده گی در افغانستان برای جستجوی امنیت و فرصت های شغلی روانه ترکیه شدند.

ولی این خبرنگاران نه تنها که به آرامش در این کشور دست نیافتند ، بلکه با چالش ها و مشکلات بی شماری روبه رو گردیدند که اکنون نیز در این منجلاب دست و پا میزنند.

عدم مصوونیت اقامتی ، بیکاری ، محدودیت های امنیتی پولیس ترکیه برای خبرنگاران دارای اقامت موقت ، مشکلات بیشتری را در نحوه زندگی آنها در این کشور خلق کرده است ، طوریکه این خبرنگاران حتی از گشت و گذار عادی در محیط و محله مورد زیست شان محروم اند. تدابیر وضع شده امنیتی نیرو های انتظامی ترکیه باعث گردیده تا خبرنگاران افغان مقیم این کشور نتوانند فعالیت ژورنالیستیکی داشته باشند به همین دلیل آنها برای تامین مایحتاج زنده گی شان به کار های شاقه رو آورده اند.

نگرانی از پایان مهلت اقامت و بازگشت به افغانستان یکی از چالش های مهم دیگری است که این خبرنگاران را دچار آشوب فکری ساخته است.

چالش های اقتصادی ، مشکلات اجتماعی ، عدم پذیرش مهاجرین در اداره UNHCR و بررسی کیس های آنها مشکلات جدی است که خبرنگاران در کشور ترکیه با آن روبرو اند.

خبرنگاران مقیم کشور ترکیه ضمن مراجعه و ارایه درخواست های مکرر به منابع و نهاد های حامی آزادی بیان و رسانه ها ، تا کنون نتوانسته اند برای تعیین سرنوشت شان به پاسخ مثبت و یک نتیجه مطلوب دسیابی حاصل کنند.